

Елвира Катуш /Будвпеща/

РУСКООЗИКОВА ИНТЕРФЕРЕНЦИЯ ПРИ ИЗУЧАВАНЕ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК ОТ УНГАРЦИ

В настоящата работа ще бъдат отбелязани някои проблеми на практическото преподаване на български език за студенти от университета и курсисти в будапещенския Български културно-информационен център.

Унгарците, които започват да изучават български език, често имат представа, че въз основа на руския език лесно ще проговорят български. Знанието на руски език несъмнено е полезно и помага, тъй като от него познават родовете, както и много думи, които са общи с руския, но от друга страна пречи и води до рускоезикова интерференция в много отношения. Все пак, за един унгарец български и руски са два твърде близки езика, при това и двата пишат с кирилица.

Всеки унгарец още в основното училище учи руски, и така обяснимо е, че рускоезиковата интерференция се появява и при тези, които практически не говорят руски, но някога са учили. Отстраняването на такъв тип грешки при тях е по-трудно, отколкото при онези, при които са по-затвърдени руските речеве навици и умения, т.е. по-добре знаят руски. При последните, особено ако с течение на времето преобладава ползуването на българския, се наблюдава българскоезикова интерференция в руския език.

Първо да погледнем фонологично-ортографичните проблеми.

Изговорът на графичния знак щ в началния етап на обучението е основан на представа от руския език и звучи като шча. Небрежното отношение към формата на думите води до грешки. Бу-

квата щ често пишат със съчетание шт, така името на унгарската столица Будапешта, вместо Будапеща, макар правописната грешка в този случай да може да се дължи и на някой друг чужд език, напр. немски или английски, където в писмото се запазва буквеното съчетание st. Добре е, че графичният знак щ се среща и в такива фреквентни думи, като къща, баща, училище, така употребата му по-лесно се усвоява.

Не само в началото, но и по-късно на правилното произношение пречи това, че в руския език пред гласните -е, -и, повечето съгласни се изговарят меко. Затова един унгарец може да допусне грешката – особено при онези думи, които са общи с руския език – да изговаря меки съгласни в думите като кн'ига, н'е, библиот'ека и др. За да се избегне мекото произношение в българския език, трябва да се активизират речевите навици и умения.

Мястото на ударението и при общата лексика не съвпада винаги. И на това трябва да се обърне внимание, иначе можем да чуем от унгарците столи́ца вм. сто́лица, рабо́та вм. ра́бота, мо́ре вм. мо́ре и др.

За отстраняване на гореописаните грешки трябва да се подберат подходящи устни и писмени упражнения. Точно това има предвид Терез Надпал в учебника си по български език, който е издаден в Будапеща през 1982 г.

Ако погледнем диктовките на студенти, ще видим че правописните им грешки възникват често благодарение на знанията им по руски език. Както е известно, българският правопис се ръководи и от морфологичния принцип, затова например изговарям, възлагам и изкуство, възпитание еднакво се пишат със з макар при последните две да изговаряме с, искуство, въспитание. При това изкуство унгарците, под влияние на руския език, може би ще пишат с удвоено с – искусство. Затова се налага да обясним на студенти и курсисти, в какви случаи се пишат удвоени съгласни в българския език. Един унгарец, който учи български език от учебник, няма да прави правописна грешка подобно на българите при думите от типа на постояна вм. постоянна, ревността вм. ревността, младоста вм. младостта, но под влияние на руския

език може да пише изкуство или режисьор с удвоено с. Най-удачно е, разбира се, изучените думи да се затвърдяват заедно с правописа им.

Това беше накратко фонологично-ортографичната страна на рускоезиковата интерференция при унгарците, които изучават български език.

Относно морфологично-синтактичните проблеми искам да обърна вниманието на читателя на някои неща.

Трудности в изучаването на българския език създават и междуезиковите омоними. В българския език например гора – земна площ, обрасла с дървета, а в руски това значи планина; българският стол е покъщнина за сядане, с облегалo или без, а в руския същата дума значи маса; българската дума булка – жена, която се венчава или млада омъжена жена, докато в руския булка е един вид хляб; конец в съвременния български език е нишка за шиене, а в руския конец е край, завършек на нещо.

Някои думи са общи по значение и са еднакви или почти еднакви по форма, но са различни по род:

в българския език		в руския език	
вечер	ж.р.	вечер	м.р.
морков	м.р.	морковь	ж.р.
надпис	м.р.	надпись	ж.р.

затова един унгарец евентуално ще каже надгробна надпис вм. надгробен надпис, летен вечер вм. лятна вечер, т.е. не съгласува правилно определението с определяемото.

На влиянието на руския език се дължи ако унгарецът казва: из Будапеща съм вм. от Будапеща съм, също ако ползува наречието после в ролята на предлог: после работа вм. след работа.

Затруднения създават и различните реакции. По аналогия на руския израз у меня болит голова може би ще чуем у мене боли глава, глава ми боли – макар в този случай да може да има и унгарска интерференция.

Въз основа на руския език се срещат грешки в такива синтактични единици, като:

отивам в училище вм. отивам на училище /иду в школу/ ;
играя в карти вм. играя на карти /играть в карты/ ;

играя в шах *вм.* играя /на/ шах /играть в шахматы/;

Също така се упражнява, че правилният израз на български е живея на село а не в село /живу в деревне/. И тези примери бихме могли да продължим още.

Българските конструкции за изразяване на време, като напр. пет и половина, осем и половина - ако чуем като половина на шест, половина на девет - може да се дължи и на руската и на родноезиковата интерференция.

В синтактично отношение най-характерно е изпускането на спомагателния глагол съм от изречението, и *вм.* Петър е българин можем да чуем Петър българин, което се дължи главно на руския език, макар че и тук може да влияе родният език.

В това кратко изложение отбелязах най-общо само някои характерни случаи, с които се сблъсква преподаването на българския език в Унгария.

Литература

- Nagyfal Teréz: Bolgár nyelvkönyv. Budapest, 1982.
 С. И. Ожегов: Словарь русского языка. М.-Л. 1953.
 Български тълковен речник. С. 1973.